

2016-05-11

Kulturdepartementet
103 33 StockholmVårt diarienummer: KS/2016:140
Ert diarienummer: Ku2016/00088/D**Yttrande angående Remiss av betänkandet Låt fler forma framtiden (SOU 2016:5)**

Given möjlighet att avge yttrande i rubricerat ärende vill Nykvarns kommun inge följande synpunkter. Kommunen har valt att endast yttra sig där bedömningen gjorts att det särskilt förtjänas.

Frågor som uppkommer med anledning av kulturdepartementets betänkande:**Övergripande frågor**

Betänkandet är så omfattande att det kan vara svårt för alla remissinstanser att hinna sätta sig in i och yttra sig över alla delar. Utredningen öppnar upp för större direktdemokratiska inslag i Sveriges parlamentariska demokrati. Vår representativa demokrati och kommunallag bygger på en lång tradition som bör bevaras och försvaras. Ett problem som lyfts är att kommittéväsendet har försämrats med detaljerade direktiv som på förhand anger vad utredningen ska komma fram till. Med allt fler enmansutredningar med kort tid på sig försvagas kommittéväsendets roll som konsensusbyggare i en deliberativ demokrati. Utredningen fokuserar på att öka individens deltagande mellan valen och har avgränsats till att inte lämna några förslag till förändringar i grundlagar.

De politiska partiernas kris

Utredningen påstår att partierna inte är i kris, utan att det finns många aktiva medlemmar. Det torde vara en tveksam analys eftersom de aktiva medlemmarna blir allt färre och utredaren själv skriver att var fjärde lokal partiförening hade svårt att hitta aktiva medlemmar och kandidater till vallistorna inför valet 2014. Det är idag ca 100 000 aktiva medlemmar i partierna som delar på ca 70 000 uppdrag som förtroendevalda i Sverige. Antalet förtroendevalda uppvisar dessutom en sjunkande tendens.

Frågan om partierna behöver reformera sina organisationer

Analysen att det inte går att förvänta sig att partierna kommer att återta den roll i demokratin som de en gång hade kan upplevas som en kapitulation inför dagens problem. Utredningen kan upplevas göra en förenklad analys när den skriver att mot denna bakgrund bör väljarna få möjlighet att förmedla sina åsikter till beslutsfattarna på andra sätt än genom de politiska partierna. Grundidén med den parlamentariska demokratin som det återspeglas i grundlagen är att beslutanderätten i kommunerna utövas av valda församlingar som medborgarna kan rösta på.

Förbättra de förtroendevaldas villkor

Förslagen kan minska incitamentet att engagera sig partipolitiskt när medborgaren kan få igenom sina förslag utanför partierna. Politiskt beslutsfattande kräver en sammanvägning mellan olika intressen. Partierna ska bl.a. artikulera och aggregera medborgarnas intressen och önskemål. Ett brett folkligt engagemang bör utgå från de politiska partierna och utredningen bör lämna fler förslag på att förbättra förutsättningarna för de politiska partierna och hur de kan stärkas, rekrytera fler medlemmar och bidra till ökat deltagande.

Frågan om att behålla uppdrag i fullmäktige trots flytt från kommunen

Nykarvns kommun ställer sig tveksam till möjligheten att behålla sitt uppdrag i kommunfullmäktige trots flytt från kommunen. Många unga flyttar på grund av studier och arbete och brist på bostäder och det är möjligt att det skulle kunna minska ungas avhopp från politiska uppdrag i vissa kommuner. Fullmäktige kan redan idag medge att den förtroendevalda behåller sitt uppdrag i nämnd eller revision trots flytt från kommunen.

Ingen begränsning av antalet mandatperioder för förtroendevalda

Det kan tyckas förvånande att utredningen lägger sig i bedömningen av olika tjänstgöringslängder för tyngre uppdrag och försöker begränsa tjänstgöringstiden till ett visst antal mandatperioder. Utredningen tar samtidigt upp att avhoppet ökar och att frågorna blir allt mer komplexa, varför det finns en risk för ännu större brist på kandidater om man dessutom förbjuder omval. Nykarvns kommun ställer sig kritisk till förslaget och menar istället att kompetens bör styra och att erfarenhet kan vara en fördel.

Frågan om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år

Nykarvns kommun ställer sig tveksam till förslaget om försöksverksamhet med 16 års åldersgräns för rösträtt till kommunala val, bl.a. utifrån det låga intresse som finns idag för deltagande i partierna och den komplexitet och lagreglering som präglar beslutsfattandet. Kommuner som infört rösträtt från 16 års ålder ska jämföras med dem som inte gjort det för att se om målen uppnåtts i form av högre valdeltagande och att fler unga tar förtroendeuppdrag. Utredningen föreslår att enskilda kommuner själva ska få ansöka om att införa rösträtt från 16 års ålder och därefter utvärdera. Självsektion har metodologiska brister och riskerar att leda till att de som deltar inte är representativa. Vissa partier är mer positiva till sänkt rösträttsålder och det politiska styret har ofta ett samband med socioekonomiska bakgrundsvariabler i kommunerna, varför randomisering vore att föredra om det inte inskränkte det kommunala självstyret.

Frågan om social representativitet för demokratisk legitimitet

Det kan vara svårt och tveksamt att uppnå social representativitet ur alla aspekter vid nominering av kandidater. Ett förslag för att fler unga ska engagera sig politiskt är att man ska få ett intyg och en merit till sitt CV och att det betraktas som positivt vid rekrytering. Förtroendevalda som arbetar i offentlig sektor upplever att de har större möjligheter att vara frånvarande från arbetet för politiska uppdrag än de som arbetar i privata företag. Unga, kvinnor och socioekonomiskt svaga grupper är ofta underrepresenterade i kommunpolitik medan t.ex. pensionärer är underrepresenterade i riksdagen.

Medborgardialog och samråd i kommuner

Nykarvns kommun ställer sig tveksamt till att skriva in i kommunallagen att fullmäktige ska verka för att medlemmarna har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut. Medborgardialoger och samråd förekommer i de flesta kommuner och är även lagreglerad i plan- och bygglagen. Det är i allmänhet de som är kritiska som deltar medan de som är positiva inte medverkar, vilket skapar ett polariserat och mindre konstruktivt debattklimat. Det finns en risk att vissa socioekonomiskt starka grupper engagerar sig mer i frågan och att förslaget förstärker ojämlikheten. Det finns risk för orealistiska förväntningar och de stigande förväntningarnas missnöje och att medborgarna förväntar sig mer kommunal service utan att avsätta resurser för det. Om kommunmedlemmarna ska ges förutsättningar att delta så bör det gälla viktiga beslut, som kan föreslås av fullmäktige. Det behövs utbildning i processhandledning för de som ska leda medborgardialoger så att de sker på ett konstruktivt sätt, med en tydlig dagordning och mandat och återkoppling av besluten. Betänkandet kan komma att bidra till en kostnadsökning för kommunerna i form av t.ex. medborgardialoger och samråd innan beslut i fullmäktige. Kommunerna erbjuder redan ett smörgåsbord av rådgivande möten, kontaktvägar och olika sätt att engagera sig.

Nykvarns kommun ingav följande yttrande i ärende remiss av En kommunallag för framtiden (SOU 2015:24), där en del kan tillämpas på medborgardialoger och samråd med företag och föreningar: ”Förslaget att utvidga begreppet avseende kommunmedlem till företag och ideella föreningar ställer Nykvarns kommun sig negativ till. Bedömningen är att frågan inte är ordentligt utredd. Det vore problematiskt att utvidga medlemskapet till företag med fast driftställe och till ideella föreningar med verksamhet lokalt. De flesta av medlemmarna i en ideell förening är redan boende och folkbokförda i kommunen. De beslut som kommunen fattar som berör företag är ofta kopplat till speciallagstiftning, där företaget ändå har rätt att överklaga via förvaltningsbesvär som part.”

Folkmotion, medborgerlig förslagsrätt i riksdagen och digitala omröstningar

Nykvarns kommun ställer sig tveksam till förslaget om folkmotion och medborgerlig förslagsrätt till riksdagen. De politiska partiernas representanter är demokratins stöttepelare som tar ansvar för beslutsfattandet. Att öppna för motioner i enstaka frågor riskerar att bidra till en ryckig politik utan helhetsgrepp. Utredningen tar inte upp de negativa effekterna av förslaget om folkmotion och det förstärkta folkinitiativet med digitala omröstningar. Det riskerar att bli ett sätt att sätta den parlamentariska demokratin ur spel och kommer kräva stora insatser av partierna och kommunerna. Med hänsyn till svårigheterna att få fler att engagera sig politiskt så förefaller förslaget tveksamt.

Nykvarns kommun instämmer i utredningens slutsats att medborgarförslag har givit begränsade demokratieffekter. Nykvarn har utvärderat effekten av medborgarförslag och funnit att 87 % har avslagits medan endast 13 % har bifallits. Det inkommer ofta medborgarförslag om redan pågående projekt eller mindre frågor som hanteras effektivare inom synpunktshandlingen. Det finns en risk att folkmotioner får liknande effekter, oavsett om de undertecknas digitalt eller på papper. Om det ska räcka med att 1 % av de folkbokförda i kommunen skriver under folkmotionen digitalt räcker det med endast ca 100 personer för en liten kommun som Nykvarn med ca 10 000 invånare, medan det för en större kommun skulle krävas 10 gånger så många personer. Det riskerar att bidra till sämre möjligheter för medborgare att engagera sig och kunna påverka i större kommuner, varför ett förslag är en gräns på t.ex. 500 underskrifter för att lyfta en folkmotion, oavsett kommunstorlek.

Motverka professionaliseringen av partierna, lobbying och medias roll

Utredningen påstår att politikutvecklingen inom partierna allt mer drivs av idéutvecklare och policyprofessionella som inte är förtroendevalda. Utredningen hävdar att lobbying förekommer på alla nivåer och att det inte är någon direkt utmaning. Vi ser idag hur medialisering av politiken leder till att det bildas grupper i sociala medier och i medias öppna kommentarssidor som försöker påverka enstaka förslag till beslut. Ofta som protester mot förslag och med risk för påhopp och där det ibland saknas en helhetsbild och ett kommunövergripande perspektiv. Personangrepp och hot kan skapa en rädsla för att engagera sig och med risk att bli osakligt uthängd och inte kunna gå i svaromål i enskilda ärenden. Utredningen pekar på att det politiska arbetet blir alltmer komplext och det kräver mer av politikerna för att hantera komplexa frågor, så att inte förslagen ska bli enbart tjänstemannaförslag.

Fysiska sammanträden och mötesplatser framför digitala

Deltagande i sammanträden på distans bedöms lämpa sig bäst i kommuner med stora avstånd. I Nykvarn är det en fördel med möten öga mot öga för dialog och gemenskap och konstruktiv debatt. Det ska vara intressant och lärorikt att delta i politiska möten och på fullmäktige och nämnder. Det finns även problem med digitalisering för en äldre befolkning, för nyanlända eller i glesbygd med bristfällig internetuppkoppling. Teknikutvecklingen, e-demokrati och demokratiportalen riskerar att försämra äldres möjlighet till demokratiskt deltagande.

Nykvarns kommun ingav följande yttrande i ärende remiss av En kommunallag för framtiden (SOU 2015:24), där en del kan tillämpas på digitalisering och e-tjänster:

”En modernisering rör utredarens överväganden och förslag när det gäller den elektroniska anslagstavlan som föreslås ersätta den fysiska. Förslagen kan minska administrationen men också försämra tillgängligheten för en del medborgare, t.ex. äldre och nyanlända. Nykvarns kommun vill istället se det som ett komplement till fysisk anslagstavla och annonsering i ortstidningen eftersom en del av befolkningen inte använder datorer i särskilt hög grad och har behov av tillgång till fysiska dokument såväl i kommunhus som i tidning.”

Följande förslag ställer Nykvarns kommun sig positiv till:

Positivt med ökade möjligheter till att vara ledig/ha uppehåll i sitt förtroendeuppdrag

Nykvarns kommun ser positivt på förslagen till ökade möjligheter för förtroendevalda att kunna få ledigt eller ha uppehåll i sina uppdrag, för att främja deltagandet och minska avhoppet t.ex. bland föräldralediga eller sjukskrivna.

Positivt med allmänpolitiska debatter i fullmäktige

Nykvarns kommun ser positivt på förslaget att ha allmänpolitiska debatter om aktuella frågor i kommunfullmäktige för att öka partiernas synlighet och intresset för politiska frågor. Det behöver inte ha samband med ordinarie ärendehantering. Betänkandet tar upp att många i fullmäktige upplever att kommunstyrelsernas och medias makt har ökat de senaste åren, medan fullmäktiges inflytande över politiska beslut har minskat.

Förtroendevalda ska kunna utöva sina uppdrag under trygga och säkra former

Nykvarns kommun ser positivt på att det i kommunallagen införs en bestämmelse om att kommunerna ska verka för att de förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga former. Säkerhetsansvarig samverkar med polis och säkerhetspolis vid behov för att förebygga hot och våld. Nykvarns kommun värnar om den kommunala självstyrelsen, varför det kan vara problematiskt att lägga till allt fler ansvarsområden och reglera politikområden med lagstiftning utan att samtidigt anslå budget och möjlighet till lokal påverkan.

Positivt att se över partistödet

Nykvarn välkomnar en bredare översyn av partistödet eftersom det kan upplevas som otydligt och delar av det kommunala partistödet överförs till nationell nivå. Kommunalt partistöd får idag inte användas för att anställa politiska sekreterare. Översynen bör klargöra hur de olika formerna av partistöd används ändamålsenligt och om det finns skäl för förtydliganden om hur stöden ska användas och redovisas.

Avslutning

Den kommunallag som vi har utvecklat under många år och som styr den politiska verksamheten är i allt väsentligt mycket bra och bör i allt väsentligt ligga till grund för fortsatt utveckling av folkstyret i Sverige.